

Bruxelles, 26.6.2013
COM(2013) 463 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIU

Al optulea raport intermediar privind coeziunea economică, socială și teritorială

Dimensiunea regională și urbană a crizei
{SWD(2013) 232 final}

CUPRINS

1.	Introducere	3
2.	Prezentarea contextului	3
2.1.	Contractia PIB și a ocupării forței de muncă	3
2.2.	Deteriorarea finanțelor naționale și subnaționale.....	4
2.3.	Construcțiile și industria prelucrătoare - cele mai afectate de recesiune	4
2.4.	Exporturile în recuperare.....	5
2.5.	Încetinirea investițiilor străine directe.....	6
2.6.	Creșterea riscului de sărăcie și de excludere.....	7
3.	Impactul regional.....	11
3.1.	PIB și ocuparea forței de muncă în primii trei ani de criză.....	12
3.2.	Creșterea ratei șomajului în special în regiunile sudice	12
3.3.	Încetinirea migrației	13
4.	Impactul urban.....	13
4.1.	Regiunile metropolitane - un melanj de adaptare și vulnerabilitate.....	14
4.2.	Orașe în criză.....	15
5.	Politica de coeziune și criza	16

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIU

Al optulea raport intermediar privind coeziunea economică, socială și teritorială

Dimensiunea regională și urbană a crizei

1. INTRODUCERE

În 2014, perioada de programare a politicii de coeziune va începe în urma celei mai grave recesiuni din ultimii cincizeci de ani. Criza a anulat procesul de convergență a PIB-ului regional pe cap de locuitor și a șomajului în UE. Provocarea actuală este de a asigura o revenire rapidă la o traiectorie de creștere puternică, în special în regiunile și orașele mai puțin dezvoltate.

Pentru a sprijini viitoarele negocieri privind programele, prezentul raport evidențiază schimbările produse de criză care vor afecta contextul și prioritățile noilor programe. Raportul stabilește mai întâi cadrul printr-o imagine de ansamblu asupra principalelor evoluții la nivel național, apoi impactul crizei asupra regiunilor și orașelor și disparitățile tot mai accentuate. În cele din urmă, raportul prezintă modul în care climatul economic diferit va afecta viitoarele programe de coeziune și subliniază necesitatea unei puternice concentrări tematice.

Prezentul raport vine în urma celui de-al șaptelea raport privind progresele înregistrate, publicat în 2011 și va fi urmat de publicarea celui de-al șaselea raport privind coeziunea, în 2014. Cel de-al șaselea raport privind coeziunea va acoperi, de asemenea, aspecte legate de inovare, climă și mediu, care nu au putut fi incluse în prezentul raport.

2. PREZENTAREA CONTEXTULUI

2.1. Contractia PIB și a ocupării forței de muncă

În al doilea trimestru al anului 2008, UE a intrat într-o recesiune care a durat cinci trimestre. De la recesiune, creșterea globală a PIB-ului a fost lentă. PIB-ul UE s-a contractat din nou în ultimul trimestru al anului 2011 și în primele două și în ultimul trimestru al anului 2012. În cazul în care PIB-ul înregistrează o contracție și în primul trimestru al anului 2013, va deveni o recesiune triplă (*triple-dip*).

Impactul global al crizei asupra PIB-ului și asupra ocupării forței de muncă între 2007 și 2011 a fost cel mai ridicat în cele trei state baltice, în Irlanda, Grecia și Spania (a se vedea documentul de lucru al serviciilor Comisiei, figura 1). Statele baltice și Irlanda au început din nou să înregistreze o creștere în 2010 sau 2011 și se estimează că vor continua să crească până în 2014.

Spania și Grecia, însă, nu au revenit la o traiectorie de creștere constantă. Spania a început să crească în 2011, însă PIB-ul său s-a contractat în 2012. Ratele de creștere provizorie a PIB-ului pentru Grecia indică continuarea și consolidarea recesiunii. PIB-ul a scăzut cu aproximativ 7 % în 2011 și 2012 și pot începe să crească numai în 2014.

În plus, în 2012, Cipru s-a confruntat cu o criză financiară care a dus la o reducere serioasă a PIB-ului și a ocupării forței de muncă, care se preconizează că va continua până în 2014.

În schimb, nouă state membre au înregistrat o recesiune relativ ușoară sau, în cazul Poloniei, doar o încetinire a ritmului de creștere.

2.2. Deteriorarea finanțelor naționale și subnaționale

Criza economică și financiară a condus la creșterea semnificativă a datoriei totale a guvernului (a se vedea fișa informativă nr. 1) în patru moduri. În primul rând, mai multe guverne naționale au sprijinit sectorul financiar prin recapitalizarea băncilor și transferuri de active. În al doilea rând, încetinirea activității economice a redus veniturile din impozite și a crescut cheltuielile sociale (de exemplu, ajutorul de șomaj). În al treilea rând, guvernele au adoptat pachete de măsuri care să stimuleze cererea. În al patrulea rând, ponderea datoriei guvernamentale în PIB este, de asemenea, determinată să crească de nivelul scăzut al creșterii PIB-ului.

Ca urmare, ponderea datoriei guvernamentale în PIB în UE a crescut între primul trimestru al anului 2008 și cel de al patrulea trimestru din 2012 de la 59 % la 85 %. Cele mai ridicate creșteri naționale au fost în Irlanda (90 %), Portugalia (56 %), Grecia și Spania (ambele 49 %). Statele membre care au cumpărat bănci falimentare pot fi în măsură să își reducă datoria prin vânzarea activelor rămase ale băncii, însă valoarea acestora rămâne incertă.

Datoria guvernamentală ridicată poate pune semne de întrebare referitor la capacitatea unui guvern de a asigura rambursarea datoriilor pe termen lung. Acest lucru poate duce la creșterea dobânzilor și a plăților. Taxele mai mari necesare pentru a onora datoria pot acționa ca o frână asupra creșterii.

În perioada 2011-2013, multe state membre au demarat o consolidare bugetară, în principal prin reducerea cheltuielilor (-1,5 % din PIB-ul UE în 2011 comparativ cu 2010). În principal, s-au redus cheltuielile favorabile creșterii. În consecință, investițiile publice (în acest caz: formarea brută de capital fix) ca procentaj din PIB vor fi mai mici în 18 state membre în 2013 față de 2011. Aceste reduceri pot afecta dezvoltarea pe termen mediu.

Datoria publică nu afectează toate țările în mod egal. Datoria publică a Estoniei este de numai 10 % din PIB-ul său. Numai 13 state membre au o datorie publică sub 60 % din PIB-ul lor: cele trei state membre nordice, Luxemburgul și nouă dintre cele zece state membre din Europa centrală și de est. Criza afectează administrațiile subnaționale în două moduri. În primul rând, criza a dus la o scădere a veniturilor din impozite, precum și la reduceri ale impozitelor de stimulare a creșterii. În al doilea rând, criza a determinat creșterea cererii la nivel local de servicii publice și de protecție socială, care implică cheltuieli publice mai mari.

Consolidarea fiscală exercită o presiune asupra bugetelor publice de la nivel subnațional. Acestea se confruntă în continuare cu niveluri mai ridicate ale cheltuielilor sociale și trebuie să reducă cheltuielile și să crească veniturile. Dificultățile lor financiare pot afecta prestarea de servicii publice.

Consolidarea fiscală favorabilă creșterii ar trebui să se asigure că reducerile datoriei guvernamentale centrale nu sunt însoțite de o creștere a datoriei publice subnaționale. Această reducere coordonată a datoriei ar trebui, de asemenea, să se asigure că sunt menținute investițiile publice care favorizează creșterea, inclusiv cele cofinanțate prin politica de coeziune.

2.3. Construcțiile și industria prelucrătoare - cele mai afectate de recesiune

Deși criza a început în sectorul financiar și al asigurărilor, procentul reprezentat de acest sector în ceea ce privește valoarea adăugată brută (VAB) și ocuparea forței de muncă în UE în

2011 a rămas aproximativ același ca și în 2007. Cu toate acestea, în cele șase state membre afectate cel mai mult de criză, ocuparea forței de muncă în acest sector a scăzut cu 1 % și VAB cu 1,8 % pe an între 2007 și 2011 (a se vedea documentul de lucru al serviciilor Comisiei, figura 2).

Între 2007 și 2011, atât VAB, cât și ocuparea forței de muncă în sectorul construcțiilor au scăzut cu 3 % pe an în Uniune. În cele șase țări în care impactul recesiunii a fost mai mare, scăderea a fost chiar cu 10 %- 20 % pe an pentru ocuparea forței de muncă și cu 6 % - 20 % pentru VAB.

Aceste scăderi dramatice din sectorul construcțiilor sunt legate de bula imobiliară și de prăbușirea prețurilor la proprietățile imobiliare care a urmat în mai multe state membre. Între 2007 și 2012, prețurile proprietăților imobiliare au scăzut cu 30 % - 50 % în Irlanda¹, Letonia și Estonia (a se vedea fișa nr. 2). În Portugalia, au scăzut cu 9 % până în prezent. În Grecia, cifrele Eurostat indică o creștere moderată între 2007 și 2010, dar alte surse² indică faptul că prețurile au început să scadă începând din 2010. În general, nu pot fi excluse și alte scăderi.

Sectorul de producție a înregistrat o lovitură prin scăderea cu peste 2 % pe an între 2007 și 2011. În cele șase state membre cel mai afectate, contracția anuală medie a fost de aproape 5 %. Scăderea VAB a fost mai moderată, situându-se la 0,9 %. Modificările VAB au fost mai variabile, cele mai mari reduceri în această perioadă având loc în Grecia (-6 %) și Finlanda (-5 %) și cea mai mare creștere în Slovacia (8 %) și Irlanda (4 %) (a se vedea documentul de lucru al serviciilor Comisiei, figura 3). Scăderea producției a fost strâns legat de scăderea schimburilor comerciale.

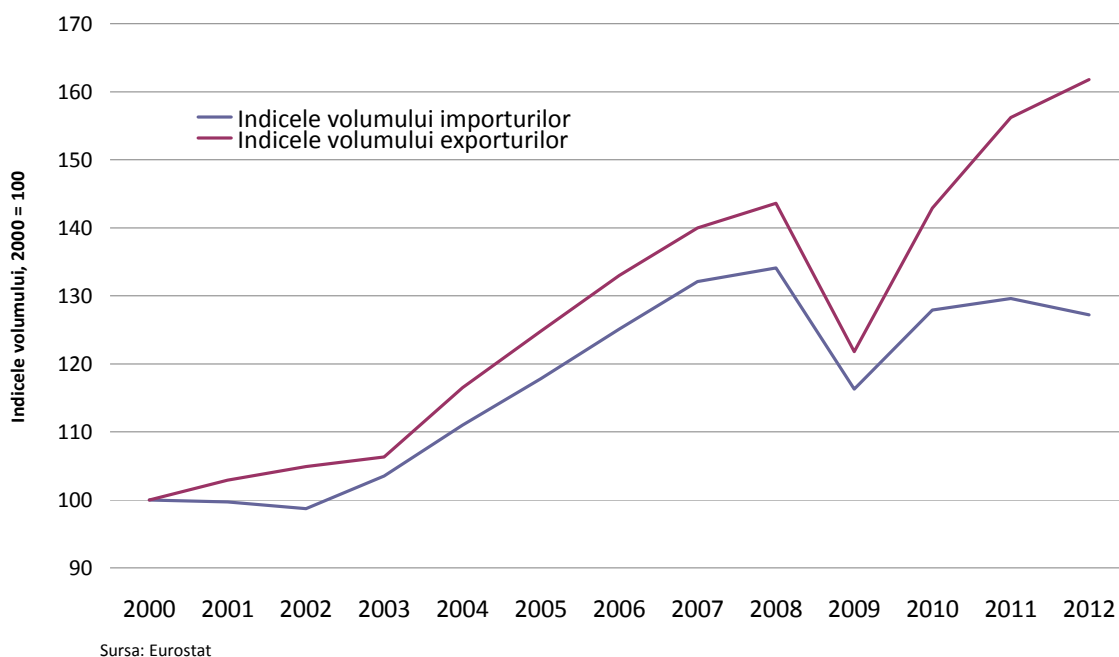
2.4. Exporturile în recuperare

În urma crizei, creditul a devenit rar, ceea ce a redus investițiile și consumul. Aceasta a redus comerțul cu mărfuri și făcut ca recesiunea să se răspândească rapid la partenerii comerciali importanți, conducând la pierderi suplimentare de venituri și/sau locuri de muncă. Cu toate că extinderea din 2004 a dat un impuls comerțului din UE, criza a provocat o scădere bruscă (a se vedea figura 1).

Figura 1: Modificări în ceea ce privește volumul comerțului în UE, 2000-2011

¹ 2007-2010

² Indicele pentru locuințe publicat de Economist

Exporturile au continuat să crească în 2008, deși într-un ritm mult mai lent, în timp ce creșterea volumului la import era aproape de zero. În 2009, exporturile și importurile au scăzut cu 15 %, la un nivel comparabil cu cel din 2005.

Statele membre din Europa centrală și de est s-au confruntat cu cea mai mare scădere a importurilor (a se vedea fișa nr. 3). Majoritatea țărilor care au aderat la UE după 2004 se bucurau de o perioadă de creștere economică puternică, ce fusese stimulată de investiții importante și consum, înainte să fie lovite de criză.

În statele membre din vest, exporturile au scăzut mai mult decât importurile deoarece, cel puțin inițial, consumul intern și investițiile au fost mai puțin afectate de criză. Scăderea cererii la nivel global a dus la o reducere a exporturilor, ceea ce a cauzat scăderea producției în sectorul de producție. Exporturile, din fericire, s-au redresat rapid cu volume similare în 2010 cu cele din 2007. Cu toate acestea, consecințele scăderii bruște a exporturilor continua să fie resimțite pe piața forței de muncă.

2.5. Încetinirea investițiilor străine directe

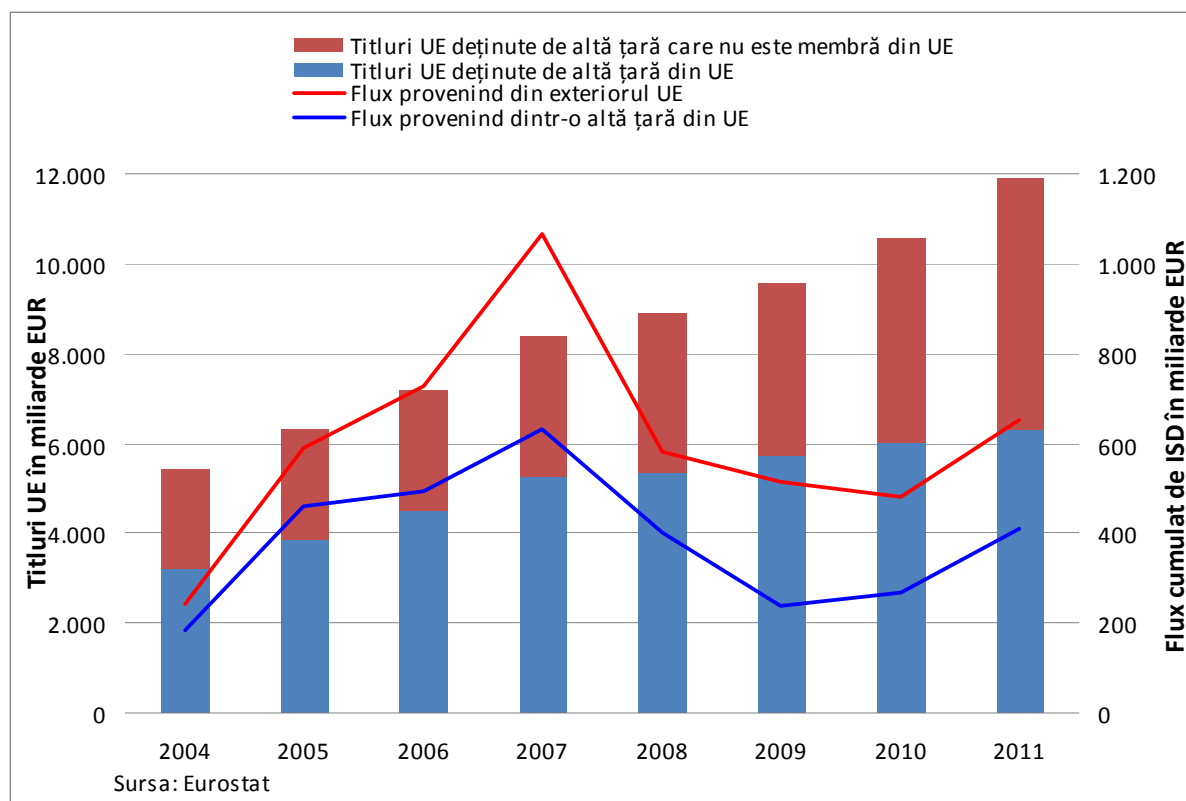
Ca urmare a crizei, investițiile străine directe (ISD) au scăzut rapid. Mulți investitori străini și-au direcționat resursele disponibile înapoi către societățile „mamă”. Aderarea la UE a facilitat pentru statele membre din Europa centrală și de est accesarea ISD, datorită pieței unice și încorporării acquis-ului UE. ISD pot contribui la creșterea eficienței, transferul de tehnologii inovatoare și o mai bună productivitate în țările destinate. Prin urmare, fluxul de ISD are un rol important în statele membre mai puțin dezvoltate pentru crearea de locuri de muncă și modernizarea economiilor lor.

Fluxurile de investiții străine directe din alte state membre și din afara Uniunii au crescut rapid între 2004 și 2007. Fluxurile de investiții străine au crescut de patru ori între 2004 și 2007 (a se vedea figura 2). Fluxurile de investiții străine au scăzut în 2008 și 2009, când situația creditării la nivel mondial s-a deteriorat. În 2010, punctul cel mai de jos corespundea nivelului din 2004. În 2011, fluxurile a crescut din nou.

Fluxurile de investiții străine directe nu arată stocul de investiții străine. Stocurile deținute în alte țări au crescut cu aproape 60 %, între 2004 și 2007. Această creștere nu a fost niciodată inversată. Până în 2011, stocurile deținute de investitorii străini erau de peste două ori mai mari decât în 2004.

În unele țări din UE, intrările de ISD sunt o sursă majoră de capital și investiții. De exemplu, intrările de ISD nete medii ca proporție din PIB între 2005 și 2007 reprezentau între 15 % și 23 % în Bulgaria, Malta, Belgia și Estonia. Criza a dus la o reducere rapidă a intrărilor de ISD în zece state membre din Europa centrală și de est. Acestea au scăzut cu 1,5 % - 6 % din PIB-ul lor între perioadele 2005-2007 și 2008-2010, cu excepția Bulgariei, în cazul căreia au scăzut cu 12 % din PIB (a se vedea fișa nr. 4).

Figura 2 : Investițiile străine directe în UE, în perioada 2004-2011

2.6. Creșterea riscului de sărăcie și de excludere

La nivelul UE, criza a determinat creșterea populației expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială. Între 2009 și 2011, acest procent a crescut cu 1 punct procentual. Toate cele trei componente (rata riscului de sărăcie, lipsurile materiale grave și intensitatea de lucru foarte scăzută) sunt, de asemenea, în creștere, în special intensitatea de lucru foarte scăzută (a se vedea figura 3). Impactul asupra riscului de sărăcie sau excluziune a fost cel mai ridicat în cele șase state membre cel mai afectate, însă impactul în Italia și Bulgaria a fost, de asemenea,

semnificativ. Cu toate acestea, mai multe dintre statele membre mari au înregistrat doar creșteri mici, cum ar fi cazul Germaniei și al Regatului Unit, sau chiar o ușoară scădere a riscului de sărăcie sau excluziune, cum ar fi cazul Poloniei și al României.

). Este posibil ca acest impact să fie resimțit mai mult în viitor, deoarece criza nu a trecut încă și efectele au nevoie de timp pentru a se manifesta.

Impactul asupra riscului de sărăcie sau excluziune a fost cel mai ridicat în cele șase state membre cel mai afectate, însă impactul în Italia și Bulgaria a fost, de asemenea, semnificativ. Cu toate acestea, mai multe dintre statele membre mari au înregistrat doar creșteri mici, cum ar fi cazul Germaniei și al Regatului Unit, sau chiar o ușoară scădere a riscului de sărăcie sau excluziune, cum ar fi cazul Poloniei și al României.

Figura 3 : Sărăcia și excluziunea socială în UE, în perioada 2005-2011

Procentaj din populația UE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
expusă la riscul de sărăcie sau ex	25,6	25,2	24,4	23,5	23,1	23,4	24,2
la riscul de sărăcie	16,4	16,5	16,5	16,4	16,3	16,4	16,9
intensitate de lucru foarte scăzu	10,3	10,5	9,6	9,0	9,0	10,0	10,0
lipsuri materiale grave	10,7	9,8	9,1	8,4	8,1	8,1	8,8

* populație cu vârste între 0-59 de ani

Sursa: Eurostat

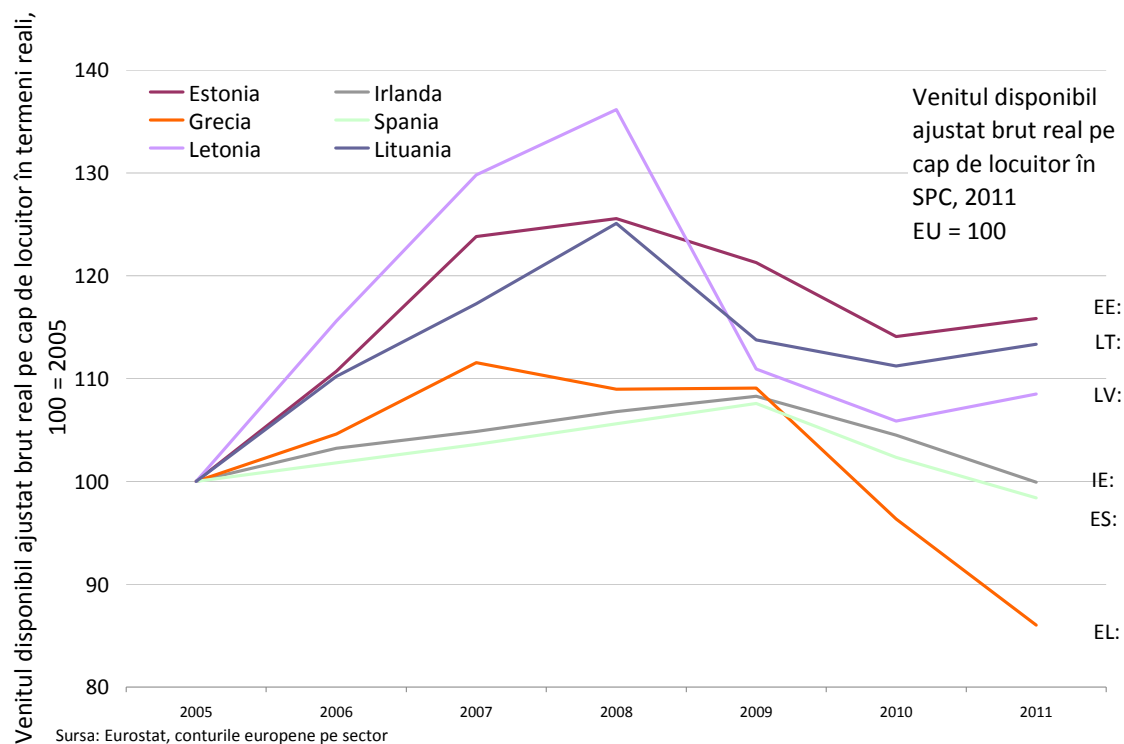
În urma crizei, numeroase persoane s-au confruntat cu un nivel mai mic de venit din cauza pierderii locului de muncă sau reducerii de ore de lucru și salarii. În cele șase țări membre cel mai afectate, venitul disponibil ajustat brut real a scăzut substanțial după criză (a se vedea figura 4).

În statele baltice, venitul disponibil ajustat brut real pe gospodărie pe cap de locuitor a crescut rapid între 2005 și 2008, apoi a înregistrat o scădere bruscă. În Letonia, venitul disponibil s-a redus cu aproape o cincime în 2009. Începând din 2010, venitul disponibil a crescut din nou în toate cele trei state membre, însă niciunul nu a atins nivelul de dinainte de criză.

În Grecia, Spania și Irlanda, care au niveluri de venit disponibil considerabil mai mari decât statele baltice, situația este mai eterogenă. În Spania și Irlanda, efectul crizei a început să se resimtă în 2009. De atunci, ambele țări au pierdut aproximativ 8 % din venitul lor disponibil, revenind la nivelurile la care erau în 2005. În Grecia, scăderea venitului disponibil a început să se manifeste ușor în 2007. În 2009 și 2010, a înregistrat o scădere bruscă. Ca urmare, venitul disponibil din Grecia în 2011 a fost cu mult sub nivelul celui din 2005.

Din cauza scăderii venitului mediu, și, prin urmare, a pragului de sărăcie, rata riscului de sărăcie scade adesea în condiții de recesiune. În prezenta secțiune, se va utiliza un prag de sărăcie fix la nivelul anului 2005 pentru a evita acest efect.

Figura 4 : Venitul disponibil ajustat brut real pe cap de locuitor, în perioada 2005-2011

În Irlanda, procentul de persoane expuse riscului de sărăcie a crescut față de pragul din 2005 de la 10 % în 2008 la peste 15 % în 2010 (a se vedea figura 5). Acest procent a ajuns la 20 % în Spania și 23 % în Grecia. Din cauza creșterii puternice a veniturilor din prima parte a perioadei 2005 - 2011, ratele riscului de sărăcie în raport cu pragul din 2005 au crescut doar ușor după criză în statele baltice, ajungând la 10 % sau mai puțin și nu au ajuns la nivelurile de dinaintea crizei.

Figura 5: Rata riscului de sărăcie pe baza pragului stabilit pentru 2005, pentru perioada 2006-2011

Proporția persoanelor expuse riscului de sărăcie în raport cu pragul din 2005 a crescut ușor în Belgia, Ungaria, Germania, Luxemburg, Țările de Jos și Regatul Unit. În celelalte părți ale UE, aceasta a scăzut sau a rămas stabilă.

Procentul reprezentat de populația cu vârste cuprinse între 0 și 59 care locuiește într-o gospodărie cu o intensitate de lucru foarte scăzută a crescut după criză, dar a rămas sub valorile din 2006 la nivelul UE. Cu toate acestea, în cele șase state membre cel mai afectate, acest procent a crescut cu 4 - 9 puncte procentuale între 2007 și 2011 (a se vedea figura 6).

Figura 6 : Intensitate de lucru foarte scăzută, în perioada 2005-2011

Procentaj din populație cu vârste între 0 și 59 de ani care trăiesc în gospodării cu intensitate de lucru foarte scăzută, 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011-2007
Estonia	9,4	7,0	6,2	5,3	5,6	8,9	9,9	3,7
Grecia	7,5	8,0	8,0	7,4	6,5	7,5	11,8	3,8
Spania	6,5	6,0	6,3	6,2	7,0	9,8	12,2	5,9
Lituania	9,5	8,3	6,4	5,1	6,9	9,2	12,3	5,9
Letonia	8,1	7,0	6,1	5,1	6,7	12,2	12,2	6,1
Irlanda	14,6	12,8	14,2	13,6	19,8	22,9	n/a	8,7

Sursa: Eurostat

Ponderea populației grav defavorizate din punct de vedere material, și anume aceea care nu își permite 4 din 9 produse de bază, a scăzut la nivelul UE de la 11 % la 8 % între 2005 și 2010. Cea mai importantă pondere se găsește în România și Bulgaria și ambele au reușit să reducă proporția populației cu lipsuri materiale grave la 31 % și 35 % în 2010. Cu toate acestea, în 2011, această pondere a crescut din nou la nivel de UE.

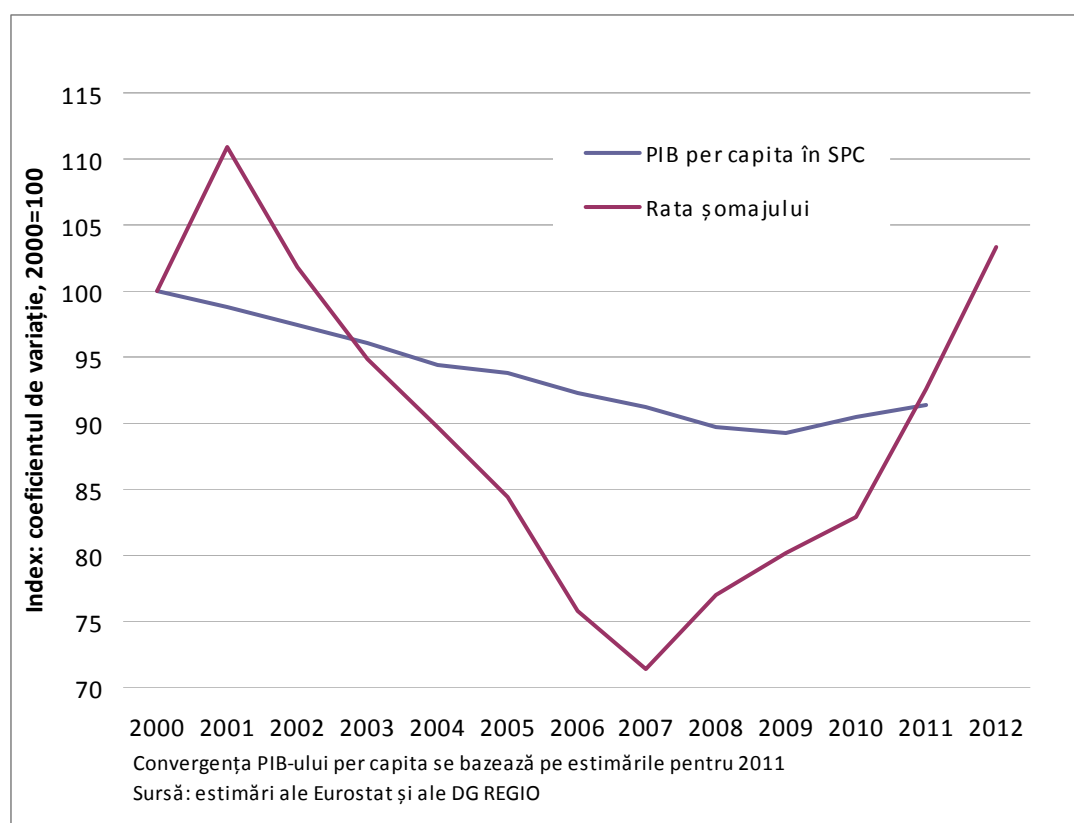
Între 2008 și 2011, lipsurile materiale grave au crescut cel mai mult în Letonia³ (12 puncte procentuale), Lituania (6 puncte procentuale), Ungaria (5 puncte procentuale) și Grecia (puncte procentuale). În 2010, ponderea în Irlanda a crescut cu 2 puncte procentuale la 7,5 %, care este mare, date fiind nivelurile veniturilor sale. Spania, cu un nivel al veniturilor ușor mai scăzut, nu a avut decât o rată de 4 %. Polonia a realizat o remarcabilă reducere a ponderii sale de populație grav defavorizată din punct de vedere material, de la 18 % în 2008 la 13 % în 2011.

Pentru o analiză mai detaliată a modificărilor referitor la sărăcie și excluziune socială, inclusiv a gradului de sărăcie, a se vedea capitolul 2 din raportul *Employment and Social Developments in Europe 2012*⁴.

3. IMPACTUL REGIONAL

Criza a pus capăt unei perioade lungi în care disparitățile regionale în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor și șomajul au fost în scădere. Între 2000 și 2008, disparitățile regionale în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor a scăzut în fiecare an (a se vedea figura 7). În 2009, aceste reduceri ale disparităților au înregistrat o stagnare și au crescut în 2010 și 2011.

Figura 7 : Convergența regională și criza

³ O parte din această creștere poate fi cauzată de o întrerupere de serie.

⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7315>

Ratele de șomaj la nivel regional au fost convergente din 2001 până în 2007, dar apoi au fost divergente în fiecare an din 2007 până în 2012. Țările din UE-15 au înregistrat diferențe tot mai mari din 2007, atât din punct de vedere al PIB-ului pe cap de locuitor, cât și al șomajului regional.

3.1. PIB și ocuparea forței de muncă în primii trei ani de criză

Două treimi din regiuni au suferit o contracție a PIB-ului de până la -6 % pe an între 2007 și 2010. Printre cele zece regiuni în care PIB-ul a scăzut cel mai rapid între 2007 și 2010 se numără cele trei state baltice și șapte regiuni din șapte state membre diferite (a se vedea fișa 5). PIB-ul a scăzut cu peste 3 % pe an în aceste regiuni. Niciuna dintre regiunile spaniole sau grecești nu se numără printre aceste regiuni. Spania nu figurează între primele zece deoarece ea a suferit o reducere mai mică a PIB-ului decât cea a ocupării forței de muncă. Grecia nu apare în primele zece, deoarece majoritatea contracțiilor PIB-ului au avut loc după 2010. În 2012, Cipru s-a confruntat cu începerea unei scăderi a ocupării forței de muncă și a PIB-ului, care se preconizează că va continua în 2014.

În mai multe state membre, regiunile capitalelor au cunoscut cea mai mare rată de creștere, inclusiv în Bulgaria, Germania, Slovacia și Polonia.

Una din două regiuni a înregistrat o scădere a totalului ocupării forței de muncă în această perioadă. Ocuparea forței de muncă a scăzut cu mai mult de 4 % pe an în statele baltice, în trei regiuni din Spania, în două regiuni din Irlanda și într-o regiune din Bulgaria (a se vedea fișa 5). Scăderea ocupării forței de muncă în Grecia s-a produs doar după 2010, acesta fiind motivul pentru care nu apare între regiunile cele mai afectate.

În ansamblu, legătura dintre PIB-ul regional și evoluția ocupării forței de muncă este slabă în acești ani, deoarece este nevoie de timp pentru ca reducerea producției să aibă efect asupra ocupării forței de muncă. În plus, mai multe politici vizau direct menținerea ocupării forței de muncă (cu normă redusă) în timpul crizei.

3.2. Creșterea ratei șomajului în special în regiunile sudice

La nivelul UE, rata șomajului a crescut de la 7 % la 10 % între 2008 și 2012. Cu toate acestea, rata șomajului în statele membre cel mai afectate a crescut de două ori sau chiar trei ori cu peste 8 puncte procentuale în cinci state membre și cu până la 17 puncte procentuale în Spania (a se vedea fișa nr. 6). Rata șomajului în cele cinci cel mai afectate state membre pentru acest indicator, a variat de la 12 % în Cipru la 25 % în Spania⁵.

Rata șomajului a crescut semnificativ și în Letonia, Estonia, Slovenia, Slovacia și Danemarca. Pe de altă parte, rata șomajului a scăzut efectiv în Germania și a rămas aproape neschimbată în Luxemburg, Malta, Belgia și Austria.

În general, peste patru din cinci regiuni ale UE s-au confruntat cu o creștere între 2008 și 2010. Majoritatea au înregistrat cea mai mare creștere în această perioadă. Mai mult de o treime dintre aceste regiuni au reușit să reducă șomajul începând din 2010.

În conformitate cu recomandările din Planul european de redresare economică, mai multe state membre au instituit măsuri pentru a preveni pierderea excesivă a locurilor de muncă și pentru a crește acoperirea și durata alocațiilor.

⁵ Pentru o analiză mai detaliată, a se vedea raportul *Employment and Social Developments in Europe* 2012. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7315>

Rata șomajului în rândul tinerilor a crescut de la 16 % în 2008 la 21 % în 2011 la nivelul UE (a se vedea fișa nr. 7). În 52 de regiuni, unul din trei tineri activi din punct de vedere economic erau șomeri. În 11 dintre aceste regiuni, procentul acestora a fost chiar de unul din doi, în principal în Spania și Grecia. De asemenea, proporția persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani fără loc de muncă, educație sau formare a crescut: între 2008 și 2011, această proporție a crescut în aproape patru din cinci regiuni, în special în România, Grecia și Regatul Unit (a se vedea fișa nr. 8).

3.3. Încetinirea migrației

Între 2004 și 2008, numărul rezidenților care locuiesc în afara țării de cetățenie în UE-27 a crescut cu 1,5 milioane EUR pe an. Ca urmare, ponderea corespunzătoare în totalul populației UE-27 a crescut de la 5,1 % la 6,2 %. Pentru anii 2009-2011, creșterea anuală a scăzut la 0,9 milioane, ceea ce a condus la o pondere de 6,7 % în 2011.

Între 2004 și 2008, Irlanda, Spania și Cipru au înregistrat o creștere a ponderii lor de populație străină de peste 4 puncte procentuale, provenind în special din statele membre care au aderat în 2004 și 2007. În decursul acelei perioade, Italia, Portugalia, Luxemburg și Regatul Unit au înregistrat, de asemenea, o creștere substanțială a procentajului de cetățeni străini.

Cel mai mare efect al crizei asupra migrației s-a produs în regiunile care au cunoscut cel mai mare flux de lucrători migranți în perioada premergătoare crizei. Tendința de încetinire a procesului de migrație a fost cea mai accentuată în Spania, Irlanda, Cipru și în anumite regiuni din Regatul Unit și Italia (a se vedea fișa 9), însă a rămas pozitivă. Multe regiuni din Spania, sudul Franței și nordul Italiei aveau încă unele dintre cele mai ridicate niveluri de migrația netă pozitivă.

Criza a accelerat emigrarea în Lituania și Letonia. În Polonia, migrația netă negativă a devenit mai puțin negativă în regiunile de frontieră și a crescut migrația netă pozitivă de capital. Migrația netă negativă a scăzut în România ca urmare a migrației de întoarcere din Spania. Pe măsură ce criza continuă să se manifeste, diferențele tot mai mari între rata șomajului la nivel regional și salarii pot afecta și mai mult migrația.

Scăderea bruscă a ocupării forței de muncă în sectoarele construcțiilor și industriei a contribuit la scăderea migrației nete în regiuni din Spania și în Italia de Nord. Migrația netă a avut tendința de a scădea mai mult în regiunile cu o pondere ridicată a lucrătorilor migranți din alte state membre.

4. IMPACTUL URBAN

Pentru a analiza impactul urban, prezentul raport utilizează două abordări spațiale: regiuni metropolitane și orașe.

- (1) Regiunile metropolitane sunt regiuni NUTS-3 care reprezintă aglomerări urbane cu peste 250 000 de locuitori. Această abordare permite o interpretare urbană a modificărilor PIB-ului și ale ocupării forței de muncă.
- (2) Orașele sunt definite la nivel local și cuprind principalele orașe din UE. Această abordare oferă acces la date privind ocuparea forței de muncă și sărăcia agregate pentru toate orașele dintr-o țară.

4.1. Regiunile metropolitane - un melanj de adaptare și vulnerabilitate

În două din trei state membre⁶, PIB-ul pe cap de locuitor exprimat în SPC din regiunile metropolitane a crescut, în medie, în raport cu întreaga țară între 2007 și 2010 (a se vedea documentul de lucru al serviciilor Comisiei, figura 4). În cele douăsprezece state membre al căror PIB-ul pe cap de locuitor a crescut comparativ cu UE, regiunile lor metropolitane au depășit restul țării. În opt din cele douăsprezece state membre care au avut o scădere a PIB-ului pe cap de locuitor comparativ cu UE, PIB-ul pe cap de locuitor în regiunile metropolitane a scăzut mai mult decât în întreaga țară.

Acest model de creștere mai rapidă a PIB-ului în economiile aflate în creștere și de declin mai rapid în majoritatea economiilor aflate în declin ar putea însemna că economiile urbane sunt mai volatile și susceptibile la fluctuațiile economice pronunțate.

În pofida bunei performanțe generale a regiunilor metropolitane, mai mult de trei din cinci s-au confruntat cu o scădere a PIB-ului pe cap de locuitor între 2007 și 2010 în raport cu nivelul național. Regiunile metropolitane mai mici au pierdut cel mai mult teren, 74 % dintre acestea scăzând în raport cu țara lor. Și regiunile metropolitane de nivelul doi au suferit, 54 % pierzând teren. Numai regiunile metropolitane capitală au avut performanțe mai bune, numai 30 % pierzând teren.

În majoritatea statelor membre, ocuparea forței de muncă⁷ în regiunile metropolitane a fost mai rezistentă la criză decât în regiunile nemetropolitane între 2007 și 2010 (a se vedea documentul de lucru al serviciilor Comisiei, figura 5). Numai în Finlanda, Grecia, Ungaria și Letonia ocuparea forței de muncă în regiunile nemetropolitane a scăzut mult mai lent decât în regiunile metropolitane.

Ca și în cazul modificărilor PIB-ului pe cap de locuitor, nu toate regiunile metropolitane au cunoscut schimbări de ocupare a forței de muncă mai pronunțate decât în restul țării. Numai jumătate din regiunile metropolitane au înregistrat un declin mai ușor al ocupării forței de muncă (sau o creștere mai rapidă a ocupării forței de muncă) decât regiunile nemetropolitane din țara lor. Puțin mai mult de jumătate dintre aceste regiuni metropolitane de nivelul doi au depășit restul țării. Mai puțin de jumătate dintre regiunile metropolitane mici au avut rezultate mai bune decât țara lor. Regiunile metropolitane capitală au avut rezultate mult mai bune: nouă din zece au avut rezultate mai bune din punct de vedere al ocupării forței de muncă. Nouă regiuni metropolitane capitală chiar au realizat o creștere a gradului de ocupare a forței de muncă, în pofida scăderii acestuia la nivel național.

În Regatul Unit și Spania, aproape jumătate dintre regiunile metropolitane au avut rezultate mai slabe decât regiunile nemetropolitane din punct de vedere al ocupării forței de muncă. În Grecia și Ungaria, aproape toate regiunile metropolitane au avut rezultate mai slabe. Cu toate acestea, în majoritatea statelor membre, toate sau majoritatea regiunilor metropolitane au avut rezultate mai bune din punct de vedere al ocupării forței de muncă decât regiunile nemetropolitane. Acest lucru a fost evidențiat în mod deosebit în Polonia, Slovacia, Republica Cehă, România și Bulgaria.

În acești primi trei ani de criză, majoritatea regiunilor metropolitane au dat dovadă de rezistență, în special regiunile metropolitane din jurul orașelor capitală. Regiunile

⁶ Analiza exclude Luxemburg, Malta și Cipru.

⁷ Analiza exclude Luxemburg, Malta, Cipru și Italia.

metropolitane de nivelul doi au avut rezultate mai puțin bune. Regiunile metropolitane mici s-au dovedit destul de vulnerabile, majoritatea rămânând în urmă în ceea ce privește evoluția PIB-ului pe cap de locuitor și evoluția ocupării forței de muncă.

4.2. Orașe în criză

Sărăcia și excluziunea socială se concentrează la orașe, în special în nord-vestul Europei. Criza a intensificat și mai mult această concentrație. Rata persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (AROPE) a crescut cu 1 punct procentual în orașele din UE, în comparație cu o creștere de 0,5 puncte procentuale în afara orașelor (a se vedea figura 8).

Figura 8 : Evoluția riscului de sărăcie sau de excluziune socială, în perioada 2008-2011

Evoluția riscului de sărăcie sau de excluziune socială, 2008-2011

UE27	AROPE	AROP	ILS	LMG
Orașe	1,0	0,6	0,9	0,5
Alte zone	0,5	0,5	1,1	0,3
UE15				
Orașe	1,2	0,6	1,2	0,7
Alte zone	0,9	0,3	1,4	0,9
UE12				
Orașe	-0,4	0,3	-0,3	-0,7
Alte zone	-1,0	0,8	0,3	-1,5

Sursa: Eurostat

În 2011, populația urbană din UE-15 a fost expusă unui risc mai mare de sărăcie sau de excluziune socială decât cea rurală (a se vedea figura 9). De asemenea, cele trei componente ale acest risc au o pondere mai mare la nivel urban decât la nivel rural.. În UE-12, situația are tendința de a fi contrară. Populația urbană este expusă unui risc considerabil mai scăzut de sărăcie sau de excluziune socială.

Figura 9 : Riscul de sărăcie sau de excluziune socială în orașe, 2011

Riscul de sărăcie sau de excluziune socială la orașe, 2011

UE27	AROPE	AROP	ILS	LMG
Orașe	23,3	15,7	11,0	8,4
Alte zone	25,0	18,0	9,1	9,2
UE15				
Orașe	23,1	16,8	12,0	6,8
Alte zone	21,9	16,6	9,2	5,3
UE12				
Orașe	24,1	9,9	6,5	16,5
Alte zone	34,5	22,2	8,9	20,8

Sursa: Eurostat

Lipsurile materiale grave sunt mai pronunțate în orașele din 18 state membre. Intensitatea de lucru foarte scăzută este mai răspândită în orașele din 15 state membre (a se vedea fișa nr. 10). Riscul de sărăcie este mai mare în orașele din 10 state membre.

Procentul ridicat de gospodării din orașele cu intensitate de lucru foarte scăzută este oarecum paradoxal având în vedere marea lor concentrație de locuri de muncă. Acest lucru se poate datora neconcordanțelor de competențe, locurilor de muncă precare sau ponderii mai mari de gospodării de o persoană din orașe. Această situație poate fi, de asemenea, legată de proporția mai mare de rezidenți născuți în afara UE din orașe.

În 11 dintre statele membre ale UE-15⁸, persoanele născute în afara UE au fost mult mai susceptibile de a locui într-o gospodărie cu intensitate de lucru foarte scăzută. În 2010, rata intensității de lucru foarte scăzute pentru persoanele care nu sunt născute în UE a fost cu cel puțin șase puncte procentuale mai mare decât pentru persoanele născute în țara în care trăiesc. Multe persoane născute în afara UE se confruntă cu numeroase bariere la intrarea pe piața forței de muncă, cum ar fi faptul că nu vorbesc limba locală, lipsa competențelor, lipsa de recunoaștere a calificărilor și discriminarea.

Ca și în cazul sărăciei și excluziunii sociale, orașele mari din statele membre mai dezvoltate au tendința de a avea rate mai scăzute de ocupare a forței de muncă și o rată a șomajului mai ridicată decât orașele mici, suburbiile și zonele rurale (a se vedea figura 10), în timp ce situația se inversează în statele membre mai puțin dezvoltate. Criza nu a afectat acest model.

Figura 10 : Ocuparea forței de muncă și șomajul în orașe și alte zone, în perioada 2008-2011

	Rata șomajului, 20-64		Rata șomajului	
	2011	Evoluția 2008-2011	2011	Evoluția 2008-2011
UE-27				
Orașe	64,5	-1,8	10,1	2,6
Alte zone	64,0	-1,9	9,4	2,6
UE-15				
Orașe	65,0	-1,7	10,3	2,6
Alte zone	66,0	-1,6	9,1	2,5
UE-12				
Orașe	62,4	-1,4	9,0	3,3
Alte zone	58,3	-1,8	10,3	2,9

Sursa: Eurostat

5. POLITICA DE COEZIUNE ȘI CRIZA

Acest raport prezintă câteva dintre principalele aspecte care ar trebui să fie luate în considerare de programele de coeziune pentru perioada 2014-2020.

Criza a făcut mai dificilă atingerea obiectivelor strategiei Europa 2020, ca urmare a scăderii ratelor de ocupare a forței de muncă și a creșterii sărăciei și excluziunii sociale. În plus, mărirea disparităților regionale compromise unul dintre obiectivele cheie ale Uniunii Europene și ale Politicii de coeziune.

Deși unele state membre, cum ar fi Germania și Polonia, au ieșit din criză relativ neatinse, cele mai multe dintre ele se confruntă cu mai multe probleme și mai puține resurse publice. Acestea includ, pentru multe, dacă nu chiar pentru majoritatea statelor membre:

- PIB-uri și niveluri de ocupare a forței de muncă care încă nu au revenit la nivelurile de dinainte de criză
- Niveluri mai ridicate ale șomajului, sărăciei și excluziunii
- Venituri reduse ale gospodăriilor, care diminuează consumul și importurile

⁸ Singurele excepții au fost Italia, Grecia, Portugalia și Luxemburg.

- Niveluri fără precedent ale datoriilor publice și necesitatea consolidării fiscale

Raportul arată că intensitatea problemelor variază semnificativ în Europa. Acest lucru sugerează faptul că elaborarea viitoarelor programe de coeziune ar trebui să reflecte aceste diferențe pentru a obține un impact maxim și să abordeze problemele acolo unde sunt mai acute.

În acest context, viitoarele programe de coeziune vor trebui să pună un accent deosebit pe investițiile de stimulare a creșterii și de creare de locuri de muncă. Doar o redresare stabilă și puternică poate reduce rata șomajului.

Acesta este motivul pentru care Comisia propune concentrarea resurselor asupra unui număr limitat de domenii importante, cum ar fi ocuparea forței de muncă (în special pentru tineri), formarea și educația, incluziunea socială, inovarea și IMM-urile, eficiența energetică și o economie cu emisii scăzute de carbon și este deschisă referitor la includerea infrastructurilor TIC și a măsurilor de dezvoltare digitală.

Exporturile și investițiile străine directe constituie un important motor de creștere economică în statele membre mai puțin dezvoltate, contribuind la crearea de locuri de muncă și la transferul de cunoștințe și tehnologie. IMM-urile, unul dintre principalele grupuri țintă ale politicii de coeziune, sunt deosebit de afectate de deteriorarea mediului de afaceri. În contextul unei cereri interne scăzute, un export mai important de bunuri și servicii va contribui la relansarea creșterii economice. Investițiile în inovare și într-o strategie de specializare inteligentă ar putea îmbunătăți performanța acestui sector.

Sectorul construcțiilor va continua să aibă de suferit de pe urma consecințelor crizei bancare, din cauza unui acces limitat la creditare, a spargerii bulei imobiliare și a reducerii venitului disponibil al gospodăriilor și a securității veniturilor. Investițiile în eficiența energetică a clădirilor ar putea contribui la refacerea unora dintre locurile de muncă pierdute în acest sector.

Riscul de sărăcie sau de excluziune a crescut la nivelul UE și poate continua să crească din cauza impactului decalat al crizei asupra sărăciei și excluziunii.

Consolidarea fiscală va crește și mai mult rolul politicii de coeziune ca sursă importantă de investiții publice în perioada 2014-2020. În realitate, în multe din regiunile și statele membre mai puțin dezvoltate, finanțările prin fondul de coeziune reprezintă deja mai mult de jumătate din investițiile lor publice. Comisia îndeamnă statele membre și regiunile să înceapă de îndată pregătirea noilor programe, astfel încât să nu se piardă nicio clipă prin asigurarea faptului că proiectele necesare pentru a relansa activitatea economică și a sprijini incluziunea socială pot demara la începutul anului viitor.